

Vaxt var idi ki, oxuyan təhsil vərdinca gedirdi, oxumayan da özünə bir sənət, peşə seçirdi. Sənədlərini ya 8-ci sinifdən, ya da tam orta təhsili başa vurduqdan sonra peşə məktəblərinə verib bir peşənin sahibi olmağa çalışınlar var idi. Bunu övladlarına valideynlər də məsləhət bilir, ona peşə seçməsində bacarıqlarını əsas götürməklə kömək edirdi. Beləliklə də bir məktəbin sonuncu sinfini bitirən gənclərin təxminən 10-u ali məktəbə, 3-5-i orta ixtisas məktəblərinə, 4-5-i isə peşə məktəblərinə daxil olurdu. Peşə məktəblərində isə onlar elə yetişdirilirdi ki, sabahın əsl peşə sahibi na çevrilir, həm dövlətə, cəmiyyətə xeyir verir, həm də öz ailə bündələrini yarada bilirdilər.

Oxumaq dəbi

Bəs sonra necə oldu? Haradəsa, 90-ci illərin sonlarından etibarən cəmiyyətimizdə 3 hadisə bir-birini izləməye başladı. Birincisi, insanlar yeni bir xəstəliyə mübtəla oldu - kütłəvi şəkildə ali təhsil almaq xəstəliyinə. Deməli, bu xəstəliyin patologiyası belə idi ki, hamının uşağı təhsil almalıdır. Oxudu, oxmadı, uşaqlar təhsilli olmalıdır. İkincisi, bu, bir dəbənə çevrildi. Bütün valideynlər övladlarının ali təhsil alması üçün əlindən gələni etməyə başladılar. Üçüncüsü isə bu oldu ki, bəhsəbəs cəmiyyəti ağışuna aldı. Filankeşin uşağı oxudu, mənimki ne üçün oxumasın, qonşunun uşağı ali məktəbə girdi, mənimki ne üçün geri qalsın. Sağ olsun, oza - mənki Dövlət İmtahan Komissiyası da bütün bunlar üçün çox optimal şərait yaradırdı. Yəni, gündən-güne balları aşağı endirib, ödenmişli ixtisasların sayını artırmaqla valideynlər kredit götürüb, borc alıb uşaqlarını universitetlərdə oxutmalarına şərait yaradırdı. Bu isə cəmiyyətin taleyində baş verən 3 hadisənin təlabatını artıqlaması ilə ödəyirdi. Odur ki, artıq peşə məktəblərinə ehtiyac qalmadı.

Yəni, kütłəvi şəkildə peşə məktəblərindən əzaqlaşma başlamışdı. Uşaqının peşə məktəbində oxumasını sanki valideynlər özlərinə sığışdırırdı.

Həmin illərin statistik

göstəricilərinə nəzər salınsa, dediklərimiz təsdiqlənər ki, peşə məktəblərinə qəbulun səviyyəsi tamamilə aşağı enmişdi. Hələ arada bəzi peşə məktəbləri bağlandı. Və yaxud da sayıları azaldıldı. Nəticədə isə universitetlərdə təhsil alanların sayı artırdı. Oxumayanlar isə heç bir bacarığı və ya peşə təhsili olmadığına görə özlərinə iş tapmaqdə çətinliklərə üzləşdilər.

Həmçinin də universitetə aşağı balla daxil olanlar iş tapmaqdə çətinlik çəkdilər. Çünkü işləmək üçün yene də imtahan tələb olunur. Bu imtahanlarda isə suallar çətin olduğu üçün 200-250 bal ilə universitetə daxil olanların bu suallar qarşısında məttəl-məttəl baxmaqdan başqa çərəsi yox idi.

Bir-birindən gözəl peşələr

Bütün dövrlərdə peşə sahibləri olub ki, onlara el arasında "sənətkar", "usta" adları verilib. Məsələn, sürücülər tanımlıq ki, onlara yaşadığı rayonda hər kəs "usta" deyə müraciət edirdi. Çünkü sənətinin sahibi idi. İllərlə insanları ən ucqar dağ kəndlərinin abadlıqdan kənar yolları ilə rayon, şəhər mərkəzlərinə aparıb gətirmiş, çalıştığı dövrdə heç bir qəza olmamışdı.

Avtomobil təmiri ilə məşğul olan peşə sahibləri tanımlıq ki, necə deyərlər, əlleri qızıl kəsib. Yaşadığı ərazidə heç də ən yüksək vəzifədə çalışınlardan pis dolanmayıb.

Kamil bir palançı və ya yarımcıq papaqcılıq...

Qazancı əla olub. Nə üçün? Çünkü sənətinin sahibi olub. Qarşısına qoyduğu məqsədə müvəffəqiyyətlə çatıb, olub usta. Həm hörməti olub el arasında, həm də qazancı.

Zərgərlər tanımlıq, həqiqətən də əlləri zərgər insanlar. Onların çox böyük zövqlə və incəliklə hazırladığı zinət əşyaları hər kəs tərefindən təqdir olunub, sifariş sifariş üstüne gəlib. Qazancı da heç də müəllim, həkim, mühəndislərdən aşağı olmayıb.

Diş texnikləri tanımlıq. Evinde və yaxud da yaşadığı kənd, qəsəbə, şəhərdə hansısa binanın bir-iki otağıni kirayəleyərək çalışıb. Bu işi görməsi üçün heç orta ixtisas tibb təhsili də olmayıb. Sadəcə kurslarda iştirak edib, peşənin sırlarını öyrənib. Həmin adamlar ölenədək də diş texniki kimi çalışıblar. Xəstələri də dəstə-dəstə gəlib. Çünkü seçikləri peşəni dərindən öyrəniblər. Qazancları da əsla təhsilli adamların qazancından geri qalmayıblar.

Dülərələr tanımlıq, adları yaşadıqları mahalla bir olub. Onların düzəltdiyi qapı-pəncərələr indi də evlərimizin yaradıqdır. Böyük zövqlə, keyfiyyətlə taxta üzərinə kö-

çürdüyü məhərəti həmişə, necə deyərlər, müştərisini baş üzərində edib belələrinin. İnsanlar qapı, pəncəre düzəltdirmək üçün aylarla növbə gözləməli olublar. Bu ustaların evləri də, həyətləri də, dolanışqları da ən yüksək vəzifədə çalışınlardan yaxşı olub.

Dərzi, pinəçi, daş ustaları, xalçaçı, tərəvəzçilər tanımlıq ki, əlləri zərgər olub. Nəinki yaşıdlıqları yerde, qonşu şəhər-kəndlər də məşhur olublar. Onların sorğu ilə insanlar kəndbəkənd, şəhərbəşərə gəlib işlərini onlara gördürməyi məsləhət biliblər. Onlar da ki, hər zaman ən yüksək səviyyədə yaşayıblar. Əllərinin zəhmeti, alınlarının təri ilə özləri üçün hərətəfli şərait yaradıblar. Heç də təhsili olanlardan geri qalmayıblar.

Kamil bir palançı və ya yarımcıq papaqcılıq...

Beləliklə də bu qənaətə gelmək olar ki, bəli, dahi şairimiz Nizami Gəncəvinin də dediyi kimi, kamil bir palançı olsa da insan, yaxşıdır yarımcıq papaqcılıqlıdan. Bəli, isə

orta ixtisas, ali, magistratura, aspirantura, istərsə də hər hansı peşə təhsili olsun, sənətə və peşəyə kamilcesinə yiyələnmək, onu sevmək ən üstün cəhətlərdəndir. Belə olan təqdirdə ailən üçün hər zaman qazancın olacaq. Belə olan təqdirdə heç kimin qarşısında gülünc vəziyyətdə qalmayacaqsan.

Belə isə nə üçün bu gün övladımızı bir peşə öyrənməsi üçün peşə məktəblərinə yollamıraq və yaxud da hər hansı usta yani na qoymurraq. Nə üçün yenə də həmin 3 iddiani davam etdiririk? Xəstəlik, dəb və bəhsəbəs iddialarını. Axi bilə-bilə ki, övladımız müəllim olmaq üçün yetərlə savada malik deyil, mühəndis, tibb bacısı, feldşer, hərbi rəhbər, psixoloq (onlara saya bileyəcəyimiz ixtisaslar var) olmaq üçün qabiliyyəti, bacarığı, səriştəsi yoxdur, onu nə üçün oxumağa vadar edirik, nə üçün illərlə ailə bündəsinə ziyan vuraraq onu müəllim yanına hazırlıqlara göndəririk? Sonda isə görürük ki, həqiqətən də bu uşaq bu sahələr üçün yaranmayıb. Biliyi, dünyagörüşü, xüsusi de istək və arzusu müəllim, həkim, tibb bacısı, mühəndis olmaq üçün deyil. O, bu sənətlərdə özünü tapa bilmir. Elə bu səbəbdəndir ki, indi cəmiyyətimizdə yüzlərə insan var ki, hər hansı bir təhsili alıb, lakin gözəllik salonlarında manikürçü, saç kəsən, mağazalarda satıcı, idarə, müəssisələrdə texniki işçisi çalışır. Bu, onun göstəricisidir ki, valideynlərin iddiası ilə zorla bir ali təhsil alıb, artıq özünü dərk edəndən sonra isə düşünbüb, yox, bu sahə mənlik deyil. Yenidən hansıa kurslara, təlimlərə getmək bacardığı işin qulpundan yapışmağa çalışıb. Bax, bu da son nəticə: ali təhsilli manikürçü, dərzi, piñəçi, fəhlə və sair.

Uşaqlarımızın maraqlarını kəşf edək

Düşünməyə dəyər. Hələ də cəmiyyətimizdə ali təhsilə bağlı xəstəliyin, dəbin və bəhsəbəhsin tüyən etdiyi bir şəraitdə səyləmək yerinə düşər ki, düşünmək gec deyil. Özümüze əziyyət verməyək. Qazandığımızı digər övladımızın ruzisindən kəsib hazırlıqlara verməyək. Uşaqlarımızın kiçik yaşlarından hansı peşəyə, sənətə maraqları olduğunu kəşf edək. Böyüdükce onları istədikləri sahələrə istiqamətləndirik. Qoy onlar ali təhsilli də olsunlar, orta ixtisas təhsilli də. Qoy onlar dərzi, dülərə, manikürçü, tərəvəz ustası, xalçaçı, zərgər də olsunlar. Hazırda ölkəmizdə fəaliyyət göstərən peşə təhsili məktəblərində onlarla peşə təklif olunur. Onlardan yararlanmağa çalışmaq lazımdır.

Baxmayaraq ki, bu gün də Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən ballar endirilir. 200 bal toplayan abituriyentlərin ali məktəblərdə təhsil almaları üçün şərait yaradılır. Lakin gəlin valideyn olaraq özümüz daha dərindən düşünək. Bize bunların hansı sərf edir? 2-3 il hər ay 100-300 manat verib hazırlığa gəndəriyimiz uşaqımızın son nəticə olaraq 200 bal toplayıb ali təhsil alması, yoxsa elme marağının olmadığını hiss etdiyimiz andan etibarən hər hansı bir peşəyə yönəlməsim? Onsuz da oxumaq həvəsi olmayan genç ali təhsil alsa da, özünü başqa bir peşədə tapacaq. Belə isə ailə bündəsinə zərər vurmağa dəyərmi?

Axi peşələr də cəmiyyət üçün gərəkdir. Bəs hər birimiz ali təhsil alıb müəllim, mühəndis, həkim və sair olacaqıqsa, bizim pallarımızı kim tikəcək, dırnagımızı kim manikür edəcək, saçımızı kim kəsəcək. Maşınımizi kim təmir edəcək, xəyalımızdakı zinət əşyasını və yaxud qapı-pəncərələrimizi kim düzəldəcək?..

Kamil bir palançı, yoxsa yarımcıq papaqcılıq?..

Mətanət Məmmədova